

Polismyndighetens föreskrifter och allmänna råd om polisens skjutvapen m.m.;

PMFS 2016:5
FAP 104-2

beslutade den 28 juni 2016.

Utkom från trycket
den 29 juli 2016

Polismyndigheten föreskriver i samråd med Säkerhetspolisen följande med stöd av 18 § förordningen (1996:31) om statliga myndigheters skjutvapen, 11 § kungörelsen (1969:84) om polisens användning av skjutvapen och 20 § första stycket 7 polisförordningen (2014:1104) och meddelar följande allmänna råd.

Författningsbestämmelser och tillämpningsområde

1 § Bestämmelser om polismans rätt att använda våld finns i 10 § polislagen (1984:387). Allmänna principer för polisingripande finns i 8 § polislagen.

I Polismyndighetens föreskrifter och allmänna råd om polisens särskilda hjälpmedel vid våldsanvändning (FAP 933-1) finns närmare angivet vilka hjälpmedel som är tillåtna för polisen vid våldsanvändning.

2 § I 28 § polislagen (1984:387) finns bestämmelser om dokumentation över ingripande som innebär användning av skjutvapen.

3 § Bestämmelser om rätt för en polis att använda skjutvapen finns i kungörelsen (1969:84) om polisens användning av skjutvapen.

4 § Bestämmelser om förvaring av polisens skjutvapen finns i förordningen (1996:31) om statliga myndigheters skjutvapen m.m. och i Rikspolisstyrelsens föreskrifter om förvaring av tjänstevapen och ammunition (FAP 943-1).

5 § Bestämmelser om arbetsmiljöns beskaffenhet och om arbetsgivarens allmänna skyldigheter när det gäller att bl.a. förebygga att arbetstagare utsätts för ohälsa eller olycksfall i arbetet finns i 2 och 3 kap. arbetsmiljölagen (1977:1160).

I 3 kap. 3 a § arbetsmiljölagen (1977:1160) finns också bestämmelser om anmälan till Arbetsmiljöverket vid dödsfall eller svårare personskada som drabbat arbetstagare.

I Arbetsmiljöverkets föreskrifter om åtgärder mot våld och hot i arbetsmiljön (AFS 1993:02) finns bestämmelser för arbete där det kan finnas risk för våld eller hot.

6 § Bestämmelser om fortbildning avseende användande av tjänstevapen finns i Polismyndighetens föreskrifter och allmänna råd om utbildning i polisiär konflikthantering (FAP 776-1).

7 § Med Polismyndighetens skjutvapen avses tjänstevapen (tjänstepistol), förstärkningsvapen, funktionsvapen och jaktvapen.

8 § Denna författning gäller dock inte användande av skjutvapen för spridande av tårgas eller dylikt (funktionsvapen) och Polismyndighetens jaktvapen för avlivning av djur.

Allmänna råd

Bestämmelser om tårgas finns i Rikspolisstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om användande av tårgas i polistjänsten (FAP 104-3) respektive Rikspolisstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om användande av tårgas i den särskilda polistaktiken (FAP 104-5). Respektive polisregion och avdelning bör besluta riktlinjer om användning av Polismyndighetens jaktvapen för avlivning av djur.

Beslut

9 § Beslut enligt denna författning fattas i enlighet med vad som anges i Polismyndighetens arbetsordning. För Säkerhetspolisen beslutar säkerhetspolischefen eller efter delegation annan anställd vid Säkerhetspolisen.

Tilldelning och skyldighet att bära skjutvapen

10 § Endast sådana skjutvapen, sådan ammunition och annan kompletterande utrustning till skjutvapnet som är godkända av Polismyndigheten får användas.¹

Utan hinder av första stycket får beslut fattas om vilka bäranordningar till tjänstepistoler som får användas för dolt bärande till civil klädsel.

Allmänna råd

Med annan kompletterande utrustning till skjutvapen avses all utrustning som används direkt till vapnet, t.ex. kolvplattor, vapenlampor, hölster och andra bäranordningar.

11 § Ett skjutvapen får efter beslut tilldelas endast den som:

1. godkänts i grundutbildning till polisman eller motsvarande tidigare polisiär grundutbildning eller är polisman och har bedömts lämplig enligt kompetensprofil för nyutbildad polisman och har godkänts i grundutbildning i polisiär konflikthantering som beslutats av Polismyndigheten.

¹ Polismyndighetens förteckning över godkända särskilda hjälpmedel vid våldsanvändning inom Polisen, POL-109-3098/05.

2. inom 12 månader innan tilldelningen med godkänt resultat avlagt ett sådant kompetensprov som avses i 33 § eller inom samma tid avlagt kompetensprov inom polisprogrammet, och
3. i sin tjänsteutövning är i behov av skjutvapnet.

Allmänna råd

Behov av skjutvapen har den polisman som regelbundet eller tillfälligt tjänstgör i yttre- eller inre tjänst och i sin funktion förväntas utföra ingripanden som kan innefatta våldsanvändning. Exempel på verksamhet i inre tjänst där det av säkerhetsskäl kan vara motiverat att bära skjutvapen är tjänst i reception dit allmänheten har tillträde, tjänst i andra lokaler dit allmänheten har tillträde eller vid utförande av bevakningsuppgifter.

Polisiär konflikthantering omfattar ämnesområdena polisrollen, kommunikation, stresshantering och mental förberedelse, taktik, fysiska tekniker och metoder, användning av OC-spray respektive skjutvapen, juridik samt akut omhändertagande av skador orsakade av våldsanvändning.

12 § Varje polisregion respektive avdelning samt Säkerhetspolisen ska föra en förteckning över de polismän som har tilldelats skjutvapen.

13 § En polisman ska under tjänstgöring bära det eller de skjutvapen som har tilldelats honom eller henne då han eller hon tjänstgör i yttre tjänst eller i sådan inre tjänst där det av säkerhetsskäl är motiverat att bära skjutvapen.

Bärande av förstärkningsvapen som tilldelats en polis som personlig utrustning ska dock föregås av ett beslut om medgivande till användande som sägs i 22 § första stycket.

Beslut om undantag från kravet på att bära skjutvapen i yttre tjänst får fattas om det finns särskilda skäl.

Allmänna råd

Med yttre tjänst avses i detta sammanhang all tjänstgöring utanför polisens lokaler. Dit räknas dock inte utbildningsverksamhet, fysisk träning, konferenser, möten och liknande eller transporter till eller från sådan verksamhet.

Särskilda skäl kan föreligga i olika situationer där arbetsuppgifterna gör det olämpligt eller omotiverat att en polisman bär skjutvapen. Beslutet ska föregås av en riskanalys avseende arbetsmiljökonsekvenser. Beslut om undantag från kravet på att bära skjutvapen i yttre tjänst kan avse en grupp av polismän eller en enskild polisman.

14 § En polisman får bära och använda endast skjutvapen, ammunition och annan kompletterande utrustning som har tilldelats honom eller henne.

15 § Om behovet att bära skjutvapen upphör ska beslut fattas om att återta vapnet.

16 § Ett skjutvapen ska hanteras så att skott inte avlossas av våda och så att säkerheten inte heller i övrigt äventyras.

Skjutvapen, ammunition och kompletterande utrustning ska handhas på ett aktsamt sätt så att inte någon obehörig kommer åt dessa eller att de på något annat sätt går förlorade.

Allmänna råd

Aktsamhetskravet i andra stycket innebär att skjutvapnet, ammunition och kompletterande utrustning vid all tjänstgöring ska hållas under uppsikt och att skjutvapnet vid bärande förvaras i sin bäranordning på ett därför avsett sätt. I kravet ingår också att regelbundet, särskilt efter ett ingripande eller en insats, kontrollera att skjutvapnet och dess bäranordning är hela och sitter fast i avsett bälte, livrem eller plagg.

17 § En tjänstepistol får bäras med eller utan patron införd i patronläget. En polisman ska ha genomfört övning och kompetensprov för det sätt han eller hon bär sin pistol. Pistolen ska bäras i sitt hölster. Hanen på pistolen får då inte vara spänd.

När förhållandena kräver höjd beredskap får pistolen bäras i handen. Patron ska då vara införd i patronläget. När förhållandena inte längre kräver höjd beredskap ska pistolen åter placeras i sitt hölster.

Ett förstärkningsvapen får bäras på det sätt som bäst främjar möjligheten till ett snabbt användande.

Med hänsyn till risken för vådaskott får avtryckarfingret läggas an mot avtryckaren och hanen på pistolen hållas spänd först när skottlossning bedöms vara omedelbart förestående.

En polisman får sikta med skjutvapnet mot någon eller något i syfte att bevinga denne först när det finns förutsättningar för verkanseld eller varningskott eller det finns skäl att anta att sådana förutsättningar kan komma att uppstå i situationen.

Under förflyttning med ett laddat skjutvapen ska särskild försiktighet iakttagas. Ett förstärkningsvapen ska vara säkrat under förflyttning som inte sker under en pågående insats där det krävs att vapnet bärs i skjutställning.

En polisman som behöver använda grepptekniker vid ett ingripande ska, om det inte medför allvarlig fara för polismannen själv, placera pistolen i sin bäranordning respektive säkra förstärkningsvapnet.

18 § Om det är möjligt, ska en polisman ges instruktioner inför ett uppdrag där skjutvapen kan antas komma att användas. En polisman som inte fått sådana instruktioner ska, om det är möjligt, kontakta det vakthavande befälet eller den förman som ansvarar för insatsen, för instruktioner om uppdraget och dess genomförande.

19 § Innan en polisman använder ett skjutvapen ska polismannen, om det inte framstår som olämpligt eller verkningslöst, klart ge till känna att han eller hon är polis och har för avsikt att skjuta.

Innan skott avlossas ska polismannen, om det är möjligt, ha kontroll över skottfältet. Varningsskott ska om möjligt riktas så att skada inte uppstår.

Skjutning från eller mot ett fortskaffningsmedel i rörelse ska undvikas i det längsta och särskild försiktighet iakttas.

Allmänna råd

Skjutvapen är ett hjälpmedel som innebär en synnerligen kraftig våldsanvändning och som i princip är avsett för situationer där sådant våld måste användas som en yttersta utväg för att lösa en tjänsteupp-gift.

Av kungörelsen (1969:84) om polisens användning av skjutvapen följer att varningsskott får avlossas endast om samtliga förutsättningar för verkanseld är uppfyllda.

Enligt 7 § kungörelsen om polisens användning av skjutvapen ska det vid skottlossning mot person eftersträvas att endast för tillfället oskadliggöra honom. Verkanseld bör därför om möjligt i första hand riktas mot benen.

Skott bör inte avlossas, om polismannen inte själv ser den som skottet ska avlossas mot, och det är därför olämpligt att skjuta genom t.ex. en vägg eller en dörr.

Skjutning mot fordon i rörelse är förenat med avsevärda svårigheter och stora risker. Effekten på en bil av ett skott från en tjänstepistol är starkt begränsad, varför andra åtgärder för att stoppa bilen eller undgå faran bör väljas i första hand.

20 § Vapenvård eller övning med skjutvapen får ske endast på platser eller i lokaler som har godkänts för sådana ändamål.

Utän hinder av första stycket får instruktörsledd övning med vapen som är tillfälligt eller varaktigt konverterade för övningsändamål ske på platser eller i lokaler som ansvarig instruktör anvisar.

21 § Vid övningsskjutning där skjutningen inte leds av behörig utbildare i polisiär konflikthantering ska en ansvarig skjutledare utses. Övningsskjutning av detta slag är inte att anse som utbildning i polisiär konflikthantering.

Allmänna råd

Med skjutledare avses polis med godkänt resultat i kompetensprovet och som har ett övergripande ansvar vid övningsskjutning.

Förstärkningsvapen

22 § Finns det anledning att anta att ett uppdrag kan leda till en situation som avses i 1–3 §§ kungörelsen (1969:84) om polisens användning av skjutvapen och bedöms den kunna bli särskilt riskfylld eller om det annars finns särskilda skäl, får beslutas om att en eller flera polismän tilldelas och medges använda förstärkningsvapen.

Utöver de i första stycket nämnda uppdragen, får beslutas om att tilldela polismän personliga förstärkningsvapen.

Användning får ske endast efter beslut enligt första stycket.

Polismän som tjänstgör i nationell-, förstärkt regional- eller generell regional insatsverksamhet eller vid Säkerhetspolisen får även i annat fall än i första stycket, efter beslut, medföra förstärkningsvapen under tjänstgöring.

Allmänna råd

Uppdrag som avses i 22 § första stycket är t.ex. spaning efter eller gripande av en särskilt farlig brottsling, som använt eller kan antas komma att använda skjutvapen. Eskortverksamhet, bevakning och säkerhet vid statsbesök eller andra motsvarande särskilda bevakningsuppdrag är andra exempel på sådana uppdrag.

23 § Ett beslut att polismän får tilldelas förstärkningsvapen enligt 22 § första stycket eller ett medgivande att polismän får använda sådana skjutvapen får inte ges en generell utformning. Insatsen ska preciseras och de poliser som deltar ska pekats ut med namn eller som grupp. Beslutet eller medgivandet ska dokumenteras.

Allmänna råd

Syftet med utpekandet är främst att säkerställa att endast polismän med kompetens och kunskap om bruk av förstärkningsvapen tilldelas eller använder ett sådant vapen.

Förvaring av vapen i samband med transporter

24 § Ett tilldelat skjutvapen, ska vid transport av personal till eller från plats för tillfällig tjänstgöring, förvaras på samma sätt som vid ordinarie tjänstgöring. Sådan transport är i det här sammanhanget inte att anse som ledig tid enligt 25–28 §§ denna föreskrift.

Undantag från första stycket får göras vid flygtransport om krav från flygbolaget kräver annat säkert transportsätt.

Bärande och användande av skjutvapen under ledig tid

25 § Tjänstevapen som tilldelas polismän tillhör Polismyndigheten respektive Säkerhetspolisen och tilldelas en polisman i syfte att bäras och användas i tjänsten. En polisman får under annan tid än tjänstgöringstid handha, bära eller bruka tjänstevapnet endast i enlighet med de undantag som anges i 26–28 §§ denna författning.

26 § Beslut får fattas om att en polisman, vid övning för tjänsten, under ett polismästerskap i skytte eller vid övning inför en sådan tävling, får bära och använda det skjutvapen han eller hon har tilldelats.

I beslutet ska det närmare anges under vilken period och vilka förutsättningar vapnet får bäras och användas.

Utan hinder av första stycket får en polisman under ledigt tid bära och använda det skjutvapen han eller hon har tilldelats vid övning för tjänsten. Övning ska ske på skjutbana eller i lokal som är godkänd enligt 20 § och som

ligger i omedelbar anslutning till den lokal där skjutvapnet ska förvaras under icke tjänstetid.

Allmänna råd

Ett beslut enligt 26 § avseende övning för tjänsten bör inte gälla en längre period än högst 12 månader. Avser beslutet ett polismästerskap i skytte bör beslutet inte omfatta längre period än vad som krävs för deltagande i tävlingen inklusive resor i samband med deltagandet.

Med omedelbar anslutning till lokal där skjutvapnet förvaras avses i första hand lokal i samma byggnad eller kvarter som förvaringsstället. Transport av vapnet ska inte behöva ske via platser där det är sannolikt att ett ingripande kan bli aktuellt.

27 § Om en polisman ska tjänstgöra på annan ort än den där det tilldelade tjänstevapnet normalt ska förvaras och det är kort tid mellan tjänstgöringstillfällena och långt avstånd mellan bostadsorten eller uppehållsorten och det ordinarie förvaringsstället, får beslutas om att polismannen får ta med vapnet under tiden mellan tjänstgöringstillfällena.

I beslutet ska anges hur vapnet ska förvaras.²

28 § Om det föreligger synnerliga skäl får beslutas att en polisman som är utsatt för ett allvarligt hot med anledning av tjänsten under ledig tid får bära den tjänstepistol han eller hon har tilldelats. Prövning av behovet ska då omfatta den riskanalys som ska göras i enlighet med Polismyndighetens riktlinjer för brottsoffer- och personsäkerhetsverksamheten samt vilka alternativa åtgärder som kan vidtas. Innan beslutet fattas ska samråd ske med den verksamhetsskyddschef, personsäkerhetsansvarige eller motsvarande som ansvarar för Polismyndighetens lokala personsäkerhetsarbete. Behovet ska fortlöpande följas upp och bedömas.

Skjutvapnet får användas endast under de förutsättningar som anges i 1 § kungörelsen (1969:84) om polisens användning av skjutvapen.

Vakthavande befäl ska omgående underrättas om beslut enligt första stycket. Har beslutet fattats av annan än regionpolischefen ska denne underrättas så snart det är möjligt.

Allmänna råd

Den fortlöpande behovsbedömningen bör göras senast var fjortonde dag.

29 § Om en polisman, som har medgetts rätt att bära ett skjutvapen enligt 28 §, har sin bostad i eller mer än tillfälligt vistas inom en annan polisregion än den där han eller hon har sitt huvudsakliga arbetsställe, ska den beslutande polisregionen underrätta den andra regionen om beslutet.

30 § Beslut enligt 26–28 §§ ska dokumenteras.

² Se 4 § denna författning.

Bestämmelserna i 26 och 28 §§ reglerar inte om eller hur ett skjutvapen får eller ska förvaras i t.ex. bostaden mellan två arbetspass. För all förvaring av polisens skjutvapen gäller bestämmelserna i förordningen (1996:31) om statliga myndigheters skjutvapen m.m. och i Rikspolisstyrelsens föreskrifter om förvaring av tjänstevapen och ammunition (FAP 943-1).

Rapportering

31 § Skyldigheten att lämna en rapport enligt 8 § kungörelsen (1969:84) om polisens användning av skjutvapen fullgörs genom att rapporten överlämnas till den förman som granskar densamma.

Den granskande förmannen ansvarar för att dokumentationen är fullständig och korrekt samt att den avrapporterande polismannen får en direkt återkoppling, om avrapporteringen är bristfällig. Den granskande förmannen ansvarar också för att händelser som omfattat verkanseld eller varningsskott mot person rapporteras till regionpolischefen, avdelningschefen respektive säkerhetspolischefen eller biträdande säkerhetspolischefen.

Har en polisman avlossat skott av våda ska polismannen underrätta närmaste förman så snart det kan ske.

Omständigheterna vid ingripandet, anledningen till att våldsanvändning var nödvändig och skälen till att skjutvapen användes m.m. ska, oavsett annan dokumentation i ärendet, dokumenteras utförligt på formulär *Rapport – särskilt hjälpmedel vid våldsanvändning* (Polisen 104.5). Nämda rutin avser även sådant användande av skjutvapen som innebär att vapnet riktats mot någon person för att betvinga denne samt avlossande av vådaskott. Data från rapporten ska efter ifyllandet omgående skickas till Nationella operativa avdelningen via särskild rutin i Formulärportalen. Rutinen gäller dock inte händelser där tjänstevapen inklusive förstärkningsvapen använts för att avliva djur för att förkorta dess lidande i samband med trafikolyckor eller liknande.

Anställda vid Säkerhetspolisen ska på motsvarande sätt dokumentera ovanstående uppgifter och rapportera dessa enligt rutiner som beslutas av Säkerhetspolisen.

32 § Vad som sägs i 31 § gäller inte när skjutvapen används i samband med utbildning. När vådaskott sker i samband med utbildning ska dock närmaste förman underrättas och avrapportering ske i enlighet med 31 §.

Kompetenskontroll

33 § Polisregionen, avdelningen respektive Säkerhetspolisen ska genom ett av Polismyndigheten fastställt kompetensprov regelbundet kontrollera att polismännen uppfyller de krav som ställs i utbildningsplanen. Kompetensprov ska genomföras minst var tolfte månad.

Kompetensprovet ska genomföras under ledning av en instruktör med utbildning i enlighet med vad som beslutats av Polismyndigheten.

34 § Om det har förflutit mer än 18 månader sedan en polisman med godkänt resultat avlade kompetensprov för ett tilldelat skjutvapen, ska beslutas om att återta skjutvapnet från honom eller henne.

35 § Undantag från 34 § får beslutas om det i ett enskilt fall finns särskilda skäl. Beslutet ska dokumenteras.

Allmänna råd

Ett undantag bör medges för högst en månad. Ett exempel på när ett undantag bör kunna medges är då en polisman, som har återvänt från utlandstjänst, inte har haft möjlighet att avlägga kompetensprovet inom föreskriven tid.

36 § Polisregionerna och avdelningarna ska årligen, efter begäran från Polismyndigheten kunna redovisa uppgifter om utfallet av kompetensproven och antalet återtagna skjutvapen enligt 34 §.

Övrigt

37 § Polismyndigheten får, om särskilda skäl föreligger, medge undantag från dessa föreskrifter.

Denna författning träder i kraft den 1 september 2016, då Rikspolisstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om Polisens skjutvapen m.m. (RPSFS 2012:14, FAP 104-2) upphör att gälla.

På Polismyndighetens vägnar

DAN ELIASSON

Martin Lundin
(Nationella operativa avdelningen)

